

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК АКТУАЛЬНИЙ КОНЦЕПТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

PRACTICE-ORIENTED APPROACH AS A CURRENT CONCEPT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS

У статті досліджуються теоретичні аспекти практико орієнтованого навчання та здійснюється пошук шляхів застосування практико орієнтованого підходу як реалізаційного компонента забезпечення професіоналізації підготовки майбутніх фахівців. Цей підхід нині вважається одним із найефективніших, оскільки забезпечує цілісність і фундаменталізацію професійної педагогічної підготовки через поглиблення методологічної, теоретичної і практичної підготовки студентів, розширення профілю професійної підготовки; максимальне наближення студентів до умов майбутньої професійної діяльності.

З'ясовано, що сутність практико орієнтованого підходу полягає в організації освітнього процесу шляхом максимального наближення змісту навчальних дисциплін до контексту майбутньої професії, що дає можливість проєктувати цілісний навчальний процес, а також допомагає створювати умови для цілеспрямованого формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців. При цьому відмінність традиційного та практико-орієнтованого підходів полягає у зміні спрямованості змісту професійної підготовки на кінцевий продукт навчання, використанні активних методів досягнення поставлених цілей, організації продуктивного співробітництва.

Обґрунтовано концептуальність положень системно-діяльнісного підходу, які дозволяють конструювати індивідуальні освітні траєкторії кожного студента, забезпечуючи трансформацію навчальної діяльності у професійну шляхом продуманої інтеграції теоретичної, практичної та методичної складових професійної підготовки.

Актуалізовано значущість використання проєктної технології в системі професійної підготовки вчителів, спрямованої на формування комплексу професійних компетенцій вчителя, затребуваних в умовах інформаційного суспільства, та організацію передпрофесійного входження студента у професію.

Ключові слова: професійна підготовка, практико-орієнтований підхід, конкурентоспроможність, навчальне співробітництво, проєктна технологія, фундаменталізація освіти, прикладна спрямованість професійної підготовки.

The article examines the theoretical aspects of practice-oriented education and searches for ways to apply a practice-oriented approach as an implementation component of ensuring the professionalization of the training of future specialists. This approach is currently considered one of the most effective, as it ensures the integrity and fundamentalization of professional pedagogical training through deepening methodological, theoretical and practical training of students, expanding the profile of professional training; maximum approximation of students to the conditions of future professional activity.

It was found that the essence of a practically oriented approach is the organization of the educational process by bringing the content of educational disciplines as close as possible to the context of the future profession, which makes it possible to design a holistic educational process, and also helps to create conditions for the purposeful formation of the competitiveness of future specialists. At the same time, the difference between traditional and practice-oriented approaches lies in changing the focus of the content of professional training on the final product of education, the use of active methods of achieving the set goals, and the organization of productive cooperation.

The conceptuality of the provisions of the system-activity approach, which allow constructing individual educational trajectories of each student, ensuring the transformation of educational activity into a professional one through a well-thought-out integration of theoretical, practical and methodical components of professional training, is substantiated.

The significance of the use of project technology in the system of professional training of teachers, aimed at the formation of a set of professional competences of the teacher, in demand in the conditions of the information society, and the organization of the student's pre-professional entry into the profession, has been updated.

Key words: professional training, practice-oriented approach, competitiveness, educational cooperation, project technology, fundamentalization of education, applied orientation of professional training.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.33>

Вишківська В.Б.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Патлайчук О.В.,

канд. філос. наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін
Національного університету
кораблебудування
імені адмірала Макарова

Голікова О.М.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри ділової іноземної мови
та перекладу
Харківського національного
технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Третє тисячоліття позначилося переходом до нового етапу розвитку освіти, зміни у якій спрямовані на формування творчої активності та самостійності особистості, які дають їй можливість повніше реалізувати власний інтелектуальний потенціал та адаптуватися в суспільстві, що швидко змінюється. З проходженням соціумом і системою освіти складного періода переоцінки соціальних, моральних і культурних цінностей пов'язане нині і пере-

осмислення основоположних засад підготовки майбутнього педагога.

Професійна освіта відмовляється від знанні-євої парадигми, яка упродовж тривалого періоду складала основу фундаментальної освіти, проте в сучасних умовах не може вирішити проблему набуття досвіду використання знань у реальних життєвих і професійних ситуаціях. Тому пошук ефективних моделей навчання, спроможних сприяти формуванню у суб'єктів навчання затребува-

них суспільством компетенцій, пов'язано з вибором конкретних освітніх технологій, методів, які дають прогнозований результат. Відтак, у вітчизняному освітньому середовищі зростає інтерес до практико-орієнтованого навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам підвищення якості підготовки фахівців, зокрема майбутніх педагогів, присвячені праці В. Андрущенка, В. Кременя, В. Лутай, Л. Пуховської та ін.

Обґрунтуванню сучасних вимог до професійної підготовки – наукові доробки В. Бондаря, В. Лозової, О. Пехоти, С. Сисоевої та ін.

Аналіз наукової літератури показав, що у системі вищої освіти існує кілька підходів до практико-орієнтованої освіти. Так, у дослідженнях Ю. Ветрова, М. Клушиної метою практико-орієнтованої освіти є формування професійного досвіду студентів при зануренні їх у професійне середовище, що відповідає вимогам навчальної, виробничої та переддипломної практики.

Альтернативний погляд на проблему практико-орієнтованої освіти представлений у дослідженнях Т. Дмитрієнка, який вважає найбільш ефективним упровадження професійно-орієнтованих технологій навчання, що сприяють формуванню у студентів значущих для майбутньої професійної діяльності якостей особистості, а також знань, умінь та навичок, що забезпечують якісне виконання функціональних обов'язків за обраною спеціальністю.

У дослідженнях О. Вербицького практико-орієнтована освіта пов'язується з використанням можливостей контекстного (професійно спрямованого) вивчення студентами профільних та непрофільних дисциплін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак теоретико-технологічні аспекти переходу вищої педагогічної освіти до формування фахівців-професіоналів, які поєднують глибокі фундаментальні теоретичні знання і практичну підготовку, у наковій дітературі представлена недостатньо.

Метою дослідження є спроба осмислення концептуальних основ практико-орієнтованого підходу як основного засобу професіоналізації майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний аналіз найбільш важливих викликів XXI століття обумовив необхідність постановки нових завдань в освіті, які повинні визначити вектори її розвитку в найближчі десятиліття XXI століття.

Щодо змісту системи вищої освіти найбільш значущими є такі виклики:

- інформаційний (необхідність переходу до інформаційного суспільства та адаптації людей до нового інформаційного середовища. Він вимагає посилення інформаційної орієнтації системи вищої освіти, розвитку інформаційної культури

суспільства, розширення підготовки фахівців для широкого застосування інформаційних технологій, в тому числі в сфері освіти та дистанційних форм навчання;

- динамічний (вимагає посилення фундаменталізації вищої освіти, реалізації ідей і принципів випереджальної освіти, формування у навчанні планетарного мислення, впровадження нових дисциплін: глобалістики, прогностики, синергетики, методів системного моделювання та прогнозування, фундаментальних основ наук.

Таким чином, найбільш характерними ознаками перспективної системи вищої освіти мають стати:

- фундаменталізація як інструмент підвищення якості освіти;

- випереджальний характер системи вищої освіти, спрямованість на проблеми постіндустріальної цивілізації та розвиток творчих здібностей людини;

- істотно більша доступність системи вищої освіти за рахунок широкого використання методу дистанційного навчання і самоосвіти на основі перспективних інформаційних і телекомунікаційних технологій [11].

А результатом професійної освітньої діяльності повинна стати освічена людина, що прагне до реалізації соціально значущих цінностей та самореалізації. У зв'язку з цим особливо гостро стає завдання підвищення конкурентоспроможності професійної освіти, підготовки спеціаліста, націленого на постійне самовдосконалення, активну адаптацію.

Т. Андріяко «конкурентоспроможність» розуміє як складну, багаторівневу інтегральну характеристику, яка допомагає особистості відповідно до її здібностей, інтересів і потреб брати участь та перемагати в конкурентних взаєминах у вибраній професійній діяльності [1, с.65].

М. Семикіна характеризує поняття «конкурентоспроможності» як здатність фахівця в умовах ринкової економіки відповідати запитам роботодавця, критеріям та мінливим вимогам ринку праці щодо кваліфікації та інших особистісних характеристик [10].

Поняття «конкурентоспроможність» тісно пов'язане з поняттям «компетентність», найбільш узагальнені характеристики якого, на нашу думку, дав О.Глузман: «це здатність застосовувати знання й уміння, спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати поставлені завдання, успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби» [3, с. 52].

Відтак, освітні програми, за якими здійснюється підготовка фахівців, мають бути практико-орієнтованими, що стає ключовим показником ефективності професійної освіти та якості підготовки випускників, здатних брати участь у стійкому соціально-економічному розвитку. Зокрема,

для підвищення ефективності підготовки майбутнього педагога необхідно сконцентрувати увагу не тільки на розумінні студентом навчального матеріалу, а й привнести в зміст підготовки досвід практичного рішення конкретних завдань (ситуацій) педагогічної дійсності, обмін знаннями з практикуючими педагогами [13]; досвід моделювання та проектування освітнього процесу, що включає грамотне застосування різноманітних сучасних технологій та ін.

Як систему навчальних проблемних ситуацій, методичних та ситуаційних завдань, спроектованих у професійну підготовку фахівців тлумачить практико-орієнтований підхід С. Пітч [12].

В.Плющ зауважує, що в основі практико-орієнтованої освіти лежить розумне поєднання фундаментальної освіти та професійно-прикладної підготовки студентів [9, с.58]. Акцент в системі освіти повинен зміститися на реальну, професійну і особистісно значущу діяльність студентів. При цьому тісний зв'язок з практичним контекстом не означає зменшення обсягу професійних знань. Напроти, виявляє нові, здебільшого більш ефективні шляхи їх освоєння.

Результатом практико орієнтованого навчання стає готовність майбутнього вчителя до адекватного відбору та використання сучасних педагогічних технологій, максимальна їх адаптація до професійних вимог, розвиток професійно значущих здібностей, сформованість у майбутнього спеціаліста не тільки професійно значущих компетенцій, але й чіткого розуміння того, де, як і для чого саме ці компетенції використовуються в професійній діяльності.

Опанування компетенціями неможливе без набуття досвіду діяльності, оскільки компетенції та діяльність нерозривно пов'язані між собою. Компетенції формуються в процесі діяльності та заради майбутньої професійної діяльності [2; 8]. Відповідно діяльнісний підхід спрямований на організацію процесу навчання з використанням технологій практико-орієнтованої освіти, коли процес навчання набуває активного характеру. В умовах же реалізації діяльнісно-компетентного підходу традиційна тріада «знання – уміння – навички» доповнюється новою дидактичною одиницею – «досвідом діяльності», яка дозволяє студента перетворити на активного суб'єкта навчальної діяльності, сформувати у нього навички діалогічного спілкування, толерантного ставлення до думок і поглядів колег, уміння працювати в команді, уміння виокремлювати проблему із загальної ситуації, обирати оптимальний спосіб її розв'язання, прогнозувати та аналізувати результати.

При цьому не менш значущими стають положення системно-діяльнісного підходу, з позицій якого, як зауважує І. Княжева, освітній процес розглядається як єдина функціональна, а не як предметна система, що дозволяє студентам чітко

розуміти і цілісно уявляти динамічну модель своєї майбутньої професійної діяльності [6, с. 25].

Крім того, системно-діяльнісний підхід передбачає:

- перехід до стратегій проектування та конструювання на основі розробки змісту та технологій освіти, що визначають шлях і способи досягнення бажаного рівня (результату) особистісного і пізнавального розвитку суб'єктів навчання;

- орієнтацію на досягнення мети і основного результату освіти – розвиток особистості на основі освоєння нею універсальних навчальних дій, способів пізнання, організації активної навчально-пізнавальної діяльності, формування готовності до саморозвитку і самоосвіти;

- розуміння значущості змісту освіти, способів організації навчального співробітництва;

- різноманітність індивідуальних освітніх траєкторій та індивідуального розвитку особистості кожного студента, в тому числі обдарованих та з обмеженими можливостями здоров'я.

Очевидно, що практико-орієнтований підхід дозволяє проектувати предметний зміст професійної діяльності, сприяючи трансформації навчальної діяльності студента у професійну шляхом перерозподілу теоретичної, практичної та методичної складових професійної підготовки.

Зазначимо, що практико-орієнтований підхід не виключає вивчення традиційних для вітчизняної освіти фундаментальних наук у поєднанні з прикладними, практичними дисциплінами. Принципами організації практико-орієнтованого навчання, яке характеризується сукупністю таких взаємозалежних і взаємозумовлених складових, як концептуальна (актуалізація наявного в особистості досвіду), змістова (засвоєння та включення у структуру наявного досвіду нового), технологічна (проектування провідних індивідуальних комплексів професійно значущих ролей) та діагностична (апробація професійно рольової компетентності у процесі педагогічної практики) [7], є: мотиваційне забезпечення освітнього процесу; зв'язок навчання із практикою; свідомість та активність студентів у навчанні.

Зміст практико-орієнтованого навчання включає: теоретичну частину (лекції, семінари, самостійну роботу, курсові роботи); прикладну або практичну частину (практичні та лабораторні роботи, ігрові форми підготовки, навчальну та виробничу практики, виконання проєктів спільно зі спеціалістами-практиками), що визначає: побудову цілісного освітнього середовища у трьох вимірах: навчальному, освітньо-рефлексивному та соціально-практичному; реалізацію академічної мобільності та академічних свобод; забезпечення гнучкості та динамічності оновлення освітньо-професійних програм загалом та окремими блоками; використання різних форм та методів професійної підготовки.

Така організація освітнього процесу визначає його інтерактивний характер, з-поміж очевидних переваг якого Л.Семеновська називає наступні: усвідомлення студентами включеності в педагогічний процес; розвиток у них особистісної рефлексії; формування активної суб'єктної позиції в пізнавальній діяльності; інтеріоризація моральних норм і правил спільної діяльності; розвиток навичок спілкування; стимулювання пізнавального інтересу й фасилітативних процесів у ході навчальної роботи; розвиток навичок аналізу та самоаналізу на тлі групової рефлексії; формування мотиваційної готовності викладачів і студентів до міжособистісної взаємодії не лише в навчальних, але й в інших ситуаціях [5, с. 42]. Відтак, застосуванням засобів інтерактивності забезпечується діалогічна навчальна взаємодія учасників освітнього процесу, визначаються особистісні сенси професійної підготовки. Цьому також сприяє практико-орієнтований зміст навчального матеріалу, що дозволяє наблизити навчання до конкретних ситуацій професійної діяльності, обраної спеціальності, підвищити рівень сформованості професійних компетенцій. Відповідно найважливішими характеристиками освітньої діяльності студента на практико-орієнтованому навчальному занятті є формування прагнення самостійно здобувати знання у процесі вирішення проблем та оволодіння навичками практичної діяльності в ході рішення комплексу професійних завдань і узагальнення отриманих результатів. Таке завдання можна вирішувати шляхом залучення студентів до створення проєктів, які, до того ж, забезпечать баланс між теоретичною і практичною складовими професійної підготовки, можливість індивідуального темпа роботи для кожного студента із широким використанням інформаційних технологій, сприяння розвиткові творчих здібностей та компетенцій, особистісного зростання [4, с. 67].

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що одним зі способів вирішення проблеми підвищення професійної компетентності випускників університету є впровадження практико-орієнтованого підходу, що передбачає відмову від знанняєвої парадигми освіти, націлює освітні програми на впровадження таких форм організації навчання, які дозволяють ефективно формувати провідні компетенції у рамках освітнього процесу.

Моделювання процесу професійної підготовки на основі практико-орієнтованого підходу дозволяє перетворювати її структурно та змістовно, тим самим забезпечуючи новий якісний рівень підготовки фахівців за умови усвідомлення ними необхідності набуття професійних компетенцій упродовж усього періоду навчання в університеті. При цьому мають бути враховані принципи: відповідності змісту та технологій освіти сучасним стан-

дартам; інтегративності (методична підготовка фахівців повинна являти собою цілісну модель, яка об'єднує теоретичні дисципліни, науково-дослідну роботу студентів, виконання курсових та випускних кваліфікаційних робіт та виробничі педагогічні практики); зв'язку навчання з життям та майбутньою професійною діяльністю (моделювання в аудиторних умовах ситуацій реального освітнього середовища).

Перспективи подальших досліджень пов'язані із розробкою та апробацією системи практико-орієнтованих завдань для використання у процесі професійної педагогічної підготовки вчителів-предметників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андріяко Т. Конкуренентоспроможність як прояв акмеологічної культури особистості. *Рідна школа*. 2011. № 10. С. 64–67.
2. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Психологія та педагогіка*. 2009. № 2. С. 26-31.
3. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Психологія та педагогіка*. 2009. № 2. С. 51-60.
4. Ибрагимов Г. И. Дидактическая подготовка современной учителя; проектно-технологический подход. *Педагогика*. Июль 2012. № 6. С. 61-69
5. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г.Л. Єфремової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.
6. Княжева І.А. Системно-діяльнісний підхід до організації навчального процесу в умовах модернізації вищої освіти. *Наука і освіта*. 2005. № 7-8. С25-27.
7. Котикова О. М. Практико-зорієнтована психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів: монографія. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». К. : КНЕУ, 2010. 343 с.
8. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 13-26.
9. Плющ В.М. Навчальна практика як компонент професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 204. С. 57-61.
10. Семікіна М. В., Коваль Л. А. Інноваційна праця в конкурентному середовищі: загальна методологія, мотиваційні основи регулювання. Кіровоград, Україна : «Степ», 2002. 212 с.
11. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Васильюк, М. Дей. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.
12. Pietsch S. Begleiten und begleitet werden. Praxisnahe Fallarbeit – ein Beitrag zur Professionalisierung in der universitären Lehrerbildung / S. Pietsch. Kassel : Kassel University Press, 2010. 294 s.
13. Post E.-M. Der Einsatz von handlungs-, erfahrungs- und erlebnisorientierten Methoden in der Lehrerinnen- und Lehrerfortbildung von pädagogischen Führungskräften zur Initiierung von Lernen. Studien zur Verknüpfung von Erfahrung, Reflexion und Transfer / Eva-Maria Post. Leipzig : Univ. Dass, 2010. 791 s.